

A kamaszok színháza

Vatai Éva riportja

*Amikor a színházi neveléssel foglalkozó 1998 júniusi párizsi konferencián megismertem **Hélène Beauchamp**-t, a montreáli egyetem színházi tanszékének egyik tanárát, hamar megértettem, hogy mitől pezseg úgy körülötte a levegő: számára a színházi nevelés annak a kritikai szemléletnek az elsajátításán alapul, amelynek segítségével a fiatalok jó ízléssel és okosan megtanulnak tájékozódni a színház által felajánlott gondolati és vizuális világban. Ez a világ pedig nem riasztja őket, hanem új kódrendszert adva a kezükbe továbbgondolatja velük a művészettel kapcsolatos eddigi tapasztalataikat, s saját alkotásra inspirálja őket. „A fiatalokat nem beavatni, nem kitanítani kell, hanem rávezetni arra, hogy a színház kódrendszere elsajátítható s alkalmazható. Ha a fiatalok nem értik, és nem alkalmazzák a színházat, akkor ott valami komoly baj van a társadalommal, s ezen belül főleg az oktatási rendszerrel” – vallja.*

– **Milyen Québec tartomány oktatási rendszere, s mekkora helyet foglal el benne a színházi nevelés?**

– Nehéz egyértelmű választ találni erre a kérdésre, mert sok az elágazás. A québec-i színházi nevelés első éveiben – az ötvenes évek végén – a közép- és felsőfokú színművészeti intézményekben oktatók mind európaiak voltak, főleg franciák. Egy fiatal québec-i színésznő olyan nyelven, olyan akcentussal, olyan hang- és testritmusban tanulta a színészetet, amely nem a sajátja volt. Így persze mások színházát tanulta, nem a sajátját. S egyszer csak az történt, hogy a fiatal québec-i művésztársaknak elégük lett ebből, s útilaput kötöttek a külföldi mesterek talpára. Így születhetett meg a québec-i színház, s ezzel együtt a tartomány külön színházi nevelési stratégiája.

1973-ban a québec-i oktatási minisztérium közzétette első, a dramatikus kifejezéssel (*expression dramatique*) foglalkozó oktatási programját alsó- és középfokú iskolák számára. Ezekben az intézményekben már folyt művészeti (*rajz- és zene-*) oktatás. Tíz évvel később egy új, négy oktatási területet felölelő program látott napvilágot: dramatikus művészet, képzőművészet, tánc és zene. A cél az volt, hogy ezek a művészeti ágak minél több gyerek és fiatal számára váljanak hozzáférhetővé. Ezeknek a tantárgyaknak leendő oktatói felsőfokú képzésben részesültek, nagyrésztük a québec-i egyetem színház, képzőművészeti, tánc és zenei tanszékein, Montréalban.

Jelenleg az alap- és középfokú intézményeknek módjukban áll megválasztani, hogy a kötelező tárgyak mellett milyen irányban kívánnak haladni: sport, művészetek, klasszikus vagy nemzetközi képzési területek. A diákok az iskola által ajánlott program szerint választanak iskolát.

1983-ban megjelent egy második minisztériumi szintű programsorozat: *Dramatikus és vizuális művészetek, zene és tánc*. E program szerint az alap- és középfokú oktatási intézményeknek kötelező vagy fakultatív tárgyak formájában a diákjaik számára legalább három művészeti tárgyat kell felajánlaniuk.

Jelenleg az informatika, a matematika, s az egyéb tudományos tárgyak egyre nagyobb teret igényelnek az oktatásban. A Felsőoktatási Tanács mindemellett hangsúlyozottan odafigyel a tanítási időn kívüli – déli és délutáni – foglalkozások művészeti tartalmára.

Én nem gondolom azt, hogy az utóbbi időben a dramatikus művészetek háttérbe szorultak volna. De hát ez az én „sötét optimizmusom”. Mi itt Québec-ben nem törvények szerint, hanem politikai kinyilatkoztatások alapján működünk. És ezek a kinyilatkoztatások szinte minden évben megtétnek... talán mert nálunk az időjárás is gyakran változik.

– **És milyen pénzügyi háttérrel teremt mindehhez a kormány?**

– Nehéz pontos számokat megadni. Egy közgazdász ismerősömmel beszélgettünk a múltkoriban arról, hogy nehéz az európaiakkal közös oktatásfinanszírozási fogalmakat találnunk, mert nálunk Kanadában minden decentralizált. Egy kicsit „találd föl magad”-elven működik a dolog – ez Amerika! Az iskoláknak saját pénzszerzési lehetőségei vannak. A pénz különféle csatornákon át érkezik. Nem pusztán a felelős minisztérium fizet, hanem folyhat be pénz az iskolatanácstól, a szülőktől, a várostól, de még magáncégektől is. A gyerekeket iskolabuszok viszik a távolabbi előadásokra: ezt a Közlekedési Minisztérium finanszírozza. A központi költségvetés számaikat meg tudom adni, de ez csak töredékes képet fest arról, hogy ténylegesen mennyi pénzt használ az oktatás művészeti nevelés céljára. Évente a négy művészeti terület oktatására fél millió kanadai dollár jut, a *Művészetek Hetén* a kulturális megmozdulásokra 250.000 dollár, s a minisztérium a különböző speciális – a négy említett művészeti területen létrejövő – programokat is támogatja évente másfél millió kanadai dollárral.

A minisztérium biztosítja ezen kívül a zenei és színművészeti főiskolákon a tanárképzés költségeit, amely másfél millió dollárt tesz ki évente.

Aztán még fél millió dollárt költenek a művészeti szabadidős tevékenységekre.

– ***S honnan szerzik az iskolák a művésztanárokat?***

– Québec-ben a művészeti tárgyakat tanító tanárokat egyetemen képzik. A québec-i rendszer – akárcsak a kanadai vagy az amerikai – eltér az európaiktól. Mi művészeti oktatási szakembereket képzünk, akik két művészeti ágat és művészetpedagógiai módszertant tanulnak. Én színházi tanárokat tanítok, akik alap- és középfokú oktatásban dolgoznak majd. A hallgatók két évig színházi képzésben részesülnek, majd két évig színházi nevelési képzésben. A színházi képzés teljességgel gyakorlati (játékok, hanggyakorlatok, előadói ismeretek, színház történet, jelmezkészítés, báb, színdarabírás, színpadtechnika stb.), a nevelési képzés is – nagyobb részben – gyakorlati. Tanulnak színházdidaktikát, pszichológiát, a nehezen kezelhető gyerekek dramatikus nevelésének módszertanát, de megismerkednek az egyes oktatási intézmények szabályzatával is...

– ***Te miért találsz fontosnak a művészeti oktatást a nemzeti programon belül?***

– Nagyon fontos hangsúlyozni, hogy a művészeti oktatás célja az, hogy minél nagyobb számú fiatal találkozzon művészeti munkákkal, vagyis a művészek alkotásait – a régiekét és a maiakét, az itteniekét és a máshol élőkét – minél többen ismerjék meg. Mi lehet izgalmasabb annál, mint hogy érintkezésbe hozzuk a különböző korok érzékenységét, képzelet szülte alkotásait, művészi gondolkodásmódjait? Mi lehet csodálatosabb annál, mint hogy mai vagy régi korok kifejezési formái között kapcsolatot teremtsünk? Mi izgalmasabb, mint hogy „belemenjünk az alkotásba”, vagy hogy belevigyünk másokat is az alkotás nagy kalandjába?

Meg lehet tanulni a rajzolás technikáját, a színészi technikákat, a színdarabírást, a zeneszerzést, az építészet titkait, azt, hogy hogyan örökíthetjük meg filmen a valóságot, de a művészi alkotás egy belső megjelenési folyamat – hangoké, szavaké, formáké és színeké –, amelyet az egyén elfogad, s amely miatt olyan technikák keresésére indul, amelyekkel életre hívja a tárgyakat...

És ebben az értelemben nem művészetoktatásról van szó, hanem egy „kísértről”, melyet egy az alkotás folyamatában ismerősen tájékozódó személy vezet egy másiknak, aki elfogadja ezeket a tapasztalatokat. És itt fontos, hogy a tanár művész-pedagógus legyen, vagyis olyan személy, aki tudja értékelni tanítványának művészi kísérletezését, aki képes szemmel kísérni és irányítani ezt a nehéz és bonyolult munkát.

És ha a tanítványnak szerencséje van, mestere megosztja vele saját felfedezéseinek lényegét.

És e módon a cselekvő és felfedező tanítvány hasznosítja mestere tapasztalatait és ismereteit.

– ***Mi olyat tanít meg a fiatalokkal a színház, amely színház nélkül nehezen lenne megtanulható? Más-
képpen fogalmazva: miben lehet a színház a pedagógia segítségére?***

– A színház, ha jól alkalmazkodik, önismeretre tanít. Segít felismerni önmagunk képességeit, tehetségét és korlátait. Ez a tapasztalat aztán más területen is hasznosítható! Egy darab elkészítése minden területen annyi erőfeszítést igényel, hogy szükségszerűen megismertet önmagunkkal, a többiekkel, a szervezéssel és a rendszerrel. Próbára teszi eszünket, emlékezetünket, érzékenységünket ugyanúgy, mint ahogy megtanítja velünk a közös munka, az egymásra figyelés és a teljes részvétel örömét. A fiatalok, akik „színházaznak”, megtanulják önállóan kézbe venni a dolgokat, s együttműködni egy erejüket gyakran meghaladó vállalkozásban. Megtanulják a személyes elkötelezettséget, megértik, hogy mindenki fontos, és hogy ha csak egyikük is hiányzik, romba dőlhet a közös munka, semmivé válhat a tehetség.

– ***Dráma – dramatikus kifejezés – színház. Milyen különbségeket rejtenek ezek az oktatásban egyre
gyakrabban használt kifejezések?***

– A dráma belső képek megelevenedése és irodalmi vagy színházi formákban való kivetítése. Sok irodalomtanár számára a dráma ma is csak (dramatikus) szövegek tanulmányozását jelenti.

Bryan Way a hétköznapi élethez közeli játék helyzetek alkalmazását ajánlja, felkínálva ezzel a résztvevőknek a „to practise living” gyakorlatát.

A párbeszéd és jelenetek improvizálása, a szereplők megteremtése, vagy a történet megalkotása révén a résztvevők magához az élethez kerülnek közel, s annak minden kötelezettségéhez, a társadalomhoz és annak bonyolult emberi kapcsolataihoz. A dráma közel áll a szerepjátékhoz.

A dramatikus kifejezés a személyiség harmonikus fejlődését hangoztatja, s úgy tekinthető, mint valami terápia, amely alkalmat kínál az önkifejezésre, a spontán alkotásra, a képzelet és az érzékenység alkalmazására. Megmutatni magunkat: a testet a térben egy mozdulat közben, kiaknázni a szavakat és a képeket oly módon, hogy azok az alkotó- és a kifejezőkészséget fejlesszék. A dramatikus kifejezés a játék és a játészó spon-

taneításán alapszik, s a képzelet világának, a nyelv alkotóerejének és az aktív testnek a felszabadítására törekszik.

A színház vágyak vagy gondolatok művészi formába öntése a színpad és a nyilvános bemutatás által előírt technikák segítségével – jelmez, világítás, maszkok, smink, színpadra alkalmazott tér, párbeszéd, testjáték, hang stb. Ezek az alkotó és a néző közti megegyezések szerint zajlanak. A színház a nagy kosztümös játék, egy olyan játék, amelyben a színész és a néző tudatában vannak annak, hogy mi az igaz, s mi az illúzió...

– *Mik a jövőre vonatkozó terveid?*

– Márciusra érdekes megbízást kaptam: egy színházi műhelyt vezet majd Nápolytól délre Richard Fowler, Barba régi kanadai munkatársa, akinek nagyra becsülöm a színészképzésben kifejtett tevékenységét. A kurzus címe: *Fiktív valóság – a fizikális és vokális működés megteremtése az előadáshoz... Megfigyelőként veszek részt a kurzuson, s mint egy antropológus jegyzem majd le a módszer működését színészetpedagógiai szempontból. Nagyon szerencsés embernek tekintem magam, hogy ezt a megbízást kaptam.*

Utána két-három hétig utazgatni szeretnék a volt szocialista országokban: nem nagyon ismerem a világunk azt a részét.

– *Köszönöm a beszélgetést, s jó munkát kívánok. Viszontlátásra Magyarországon!*

„...ismerniük kellene egymást és egymás munkáit...”

Takács Gábor riportja Rudolfné Galamb Évával

– *Megfigyeltem egy apróságot: amikor szóba kerülnek a „nagy öregek”, Éva néni mindig azt érezteti, hogy nem vele kell riportot készíteni, nem róla kell beszélni. Miért van ez? Védekezésről, szerénységről, félelemtől vagy valami másról van szó?*

– Nálam ez természetes megnyilvánulás, tudni illik én úgy gondolom, hogy Ügy van, meg Gyerek van. Álszent dolog lenne, ha azt mondanám, hogy titokban akarom tartani azt a negyven évi tapasztalatot, ami bennem van – dehogya! Át szeretném adni!

– *Hogyan kezdődött Éva néninél ez az egész, a drámával való pedagógia?*

– Nézd, azt hiszem, hogy a pedagógus nem lesz, hanem születik. Mi, akik rájöttünk arra ebben az országban, hogy a dögunalom, a sablon életveszélyes a gyerekekre, pedagógusra nézve egyaránt, kitaláltunk olyan dolgokat, ami mindenképpen a színjátszással, a versmondással és a játékkal volt összhangban.

– *Ez azt jelenti, hogy a pedagógiai gyakorlatból nőtt ki a drámapedagógia? Hogy volt ez itthon? Mindenki felfedezte maga és „szólóban” dolgozott?*

– Sajnos nagyon kevesen fedezték fel, spontánul egy sor dolgot csináltak, de amióta a drámapedagógiáról úgy beszélünk, hogy annak a „hagyományos” részét is ismerjük – a szakirodalmat! –, azóta valószínűnek tartom, hogy ez a dolog sokkal tudatosabb lett. Tudatosabb, tervezettebb, szélesebb körű lett. Úgy érzem, hogy egyszerre indult el a színházból és a pedagógiából. Az a szerencse, hogy a kettő találkozik. Semmiképpen sem választanám szét.

– *Az előzőek azt is jelentik, hogy a gyakorlat ösztönös dolog volt?*

– Én csak magamról tudok beszélni: én ösztönösen csináltam. Azt hiszem éppen ezért, hogy ehhez kreatív emberekre van szükség, tehát önálló gondolkodásra. Szentségtörő dolgot fogok mondani: én mindig mindent megcsináltam a gyakorlatban, aztán hazamentem és levettem a polcra a pedagógiai szakirodalmat. Akkor láttam, hogy jól vagy rosszul csinálom a dolgomat.

– *Volt valaki, aki ebben Éva néni munkatársa volt? Vagy mindig mindent egyedül kellett megoldani és aztán leteztetni a gyerekekkel az iskolában?*